

ВАЛЕНТИН СКАЛЬСЬКИЙ

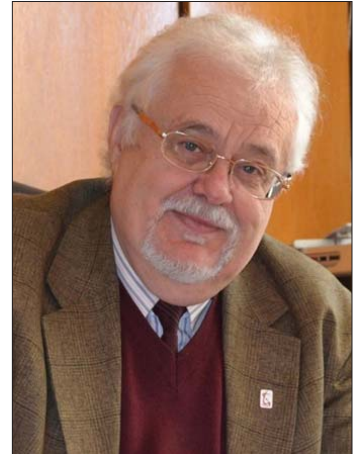
Громада Наукового товариства ім. Шевченка та колектив Фізико-механічного інституту ім. Г. В. Карпенка НАН України глибоко сумують з приводу відходу з життя 29 лютого 2024 р. дійсного члена НТШ (з 2017 р.) члена-кореспондента НАН України, доктора технічних наук, професора, головного наукового співробітника відділу акустичних методів та засобів технічної діагностики Скальського Валентина Романовича.

Народився Валентин Романович 25 червня 1954 р. у смт Демидівка Рівненської обл. Закінчив Львівський політехнічний інститут (1978). З 1980 р. працював у Фізико-механічному інституті ім. Г. В. Карпенка НАН України.

Валентин Романович був високоосвіченою, багатогранною, інтелігентною людиною, зразком самовідданого служіння науці та освіті, одним із фундаторів Інституту. Доктор технічних наук (2003 р.), професор (2009 р.), член-кореспондент НАН України (2015 р.), заслужений діяч науки і техніки України (2013 р.), у 2015—2024 рр.— заступник директора ФМІ з наукової роботи. Він зробив значний внесок у розвиток наукових засад механіки й фізики руйнування твердих тіл, діагностування і моніторингу стану матеріалів та елементів конструкцій.

Члени НТШ та колектив Фізико-механічного інституту ім. Г. В. Карпенка НАН України висловлюють щирі співчуття рідним і близьким Валентина Романовича, поділяють невтішне горе й біль непоправної втрати. Світла пам'ять про Валентина Романовича Скальського, талановитого керівника, науковця, добру і чуйну людину залишиться у серцях тих, хто знав його особисто!

За матеріалами Фізико-механічного інституту ім. Г. В. Карпенка НАН України

СІЯЧ НА НИВІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНОЛОГІЇ

13 березня 2024 р. у Львові раптово на 69-му році життя перестало битися серце одного з провідних етнологів незалежної України, професора кафедри етнології Львівського національного університету імені Івана Франка, доктора історичних наук, дійсного члена НТШ в Україні Михайла Степановича Глушка. 15 березня чисельна скорботна громада — близькі та рідні, викладачі, студенти та випускники Франкового університету, співробітники низки академічних інститутів і музейних осередків Львова та Києва, колеги та друзі провели його в останню дорогу на Голосківське кладовище у Львові.

М. Глушко народився 5 листопада 1955 р. у бойківському с. Грабівці сучасного Стрийського району Львівської області в селянській родині. Навчався у початковій школі у рідному селі (1963—1967 рр.) та у Славській десятирічці (1967—1973 рр.). Ще в шкільні роки під керівництвом свого вчителя Григорія Дем'яна розпочав збирати фольклорні та краєзнавчі матеріали, опублікував перші краєзнавчі розвідки у районній пресі. У восьмому класі він залишився круглим сиротою, що ще більше загартувало його характер, навчило цінувати свій час та впевнено йти до поставленої мети.

У 1973—1978 рр. навчався на історичному факультеті Ужгородського державного університету, отримав диплом з відзнакою. Там його вчителем був відомий дослідник Закарпаття проф. Михайло Тиводар.

Після завершення навчання Михайло Степанович отримав скерування в аспірантуру, але там йому пропонували тематику про робітничий чи колгоспний побут, чим він аж ніяк не хотів займатися. Тож поїхав учителювати у с. Дубрівку Баранівського району на Житомирщині, де у місцевій десятирічці упродовж 1978—1982 рр. викладав історію та суспільствознавство, а водночас активно збирав фольклорно-етнографічні матеріали. Прагнучи пов'язати свою долю з наукою, він повернувся на Львівщину та упродовж 1982—1984 рр. працював керівником початкової військової підготовки Новороздільської СШ № 1.

Від квітня 1984 р. М. Глушко працював на посаді молодшого наукового співробітника (у 1990—1992 рр.— наукового співробітника) Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР. Тим самим реалізувалася його юнацька мрія — займатися наукою та присвятити себе дослідженню традиційної культури українського народу. Першою ділянкою наукових пошуків молодого народознавця стали шляхи сполучення, традиційний транспорт та лісосплав українців Карпат, тобто ті сфери традиційної культури, з яких на той момент в Україні не було жодного фахівця. 1989 р. у Мінську він захистив кандидатську дисертацію „Сухопутні засоби транспорту українців Карпат другої половини ХІХ — початку ХХ ст. (Особливості і розвиток)“ (керівник — проф. Юрій Гошко). Згодом, значно розширивши дисертацію, уродженець Бойківщини опублікував монографію „Шляхи сполучення і транспортні засоби в Українських Карпатах другої половини ХІХ — поч. ХХ ст.“ (1993).

Вже до початку 1990-х років він зібрав майже півтори тисячі українських народних пісень, десятки казок, легенд, переказів і народних оповідань, сотні прислів'їв і приказок тощо, які й досі опубліковані лише частково. Упорядкував два фольклорні збірники „Колядки і щедрівки“ (1990, 1991), другий із яких у видавництві „Музична Україна“ вийшов накладом 100 тис. примірників.

Упродовж 1992—1994 рр. М. Глушко працював на посаді заступника директора з наукової роботи новоствореного Інституту народознавства НАН України, у 1994—1997 та 1999—2003 рр. — старшого наукового співробітника, у 1997—1999 рр. — завідувача відділу карпатознавства. На основі власних експедиційних мандрівок другої половини 1980-х — початку 2000-х рр. учений підготував низку розділів до колективних монографій „Гуцульщина“ (1987), „Украинские Карпаты: Культура“ (1989), „Поділля“ (1997), „Лемківщина. Т. 1. Матеріальна культура“ (1999), „Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат. Т. 2“ (2006) та ін.

У 1994—1997 рр. М. Глушко виступив керівником перших постчорнобильських комплексних історико-етнографічних експедицій у радіоактивно-забруднені райони Середнього Полісся (Київщина, Житомирщина та Рівненщина), вагомі наукові результати яких значною мірою завдячують саме організаторським здібностям покійного.

Від 1998 р. М. Глушко — доцент (до 2003 р. за сумісництвом), з квітня 2005 р. — професор кафедри етнології Львівського університету. У 2003 р. опублікував унікальну для української науки монографію „Генезис тваринного запрягу в Україні (Культурно-історична проблема)”. На її основі наступного року успішно захистив докторську дисертацію (наук. консультант — проф. Роман Кирчів).

Учений відіграв важливу роль у подальшій розбудові кафедри та спеціальності „етнологія“ у Львівському університеті, підготував низку авторських навчальних курсів. Власний досвід і знання, набуті під час організації та проведення понад 30 комплексних польових подорожей на терени Бойківщини, Гуцульщини, Лемківщини, Надсяння, Опілля, Покуття, Поділля, Волині, Середнього і Західного Полісся, Середньої Наддніпрянщини, стали основою навчального посібника „Методика польового етнографічного дослідження“ (2008) — настільної книги для кількох поколінь українських етнологів.

Загалом М. Глушко опублікував понад 400 наукових та науково-популярних праць, серед них — 5 авторських монографій, 3 авторські навчальні посібники, 14 колективних монографій і 7 колективних навчальних посібників у співавторстві. У його наукових студіях другої половини 1990-х — початку 2020-х років можна виділити три основні вектори:

— історична етнологія — комплексні дослідження на перетині етнології, фольклористики, лінгвістики, археології, історії дали можливість по-новому осмислити низку явищ традиційної культури українців, слов'ян загалом, передусім у сфері народного транспорту, запрягу гужових тварин, календарної обрядовості. У руслі цього напрямку підготовлено докторську дисертацію та кілька десятків статей. Учений висунув власні наукові версії стосовно першоджерел, походження та історичних етапів розвитку санного транспорту східноєвропейського типу, різних типів парного нашійного ярма у слов'ян, одноваринного запрягу загалом й однокінного східноєвропейського типу зокрема, вчиненого хліба в українців, польської сохи тощо. Його зусиллями відтворено зовнішній вигляд і конструкцію ходової частини східноєвропейських волокуш-саней епохи енеоліту, конструкцію ходу прикарпатського воза княжої доби, з'ясовано первісний зміст і семантику праслов'янських з походження календарно-побутових звичаїв „полазник“ і „колодка“ та ін. Підсумком цих досліджень став навчальний посібник „Історія народної культури українців“ (2014, 2018);

— проблема історико-етнографічного районування України — етнолог докладно проаналізував погляди українських та іноземних народознавців XIX — початку ХХІ ст. на цю проблему, вказав на численні проблемні аспекти та способи їх усунення, висловив власні зауваження до методології таких досліджень та міркування про межі окремих районів (передусім Бойківщини, Волині, Гуцульщини, Надсяння, Полісся та ін.), історичні реалії, що вплинули на їхнє формування та пізніші трансформації. З найновіших праць відзначимо монографію „Надсяння: традиційна культура і побут (етнолінгвістичні скарги)” (2017; співавтор — Л. Хомчак) та відповідний розділ у колективній монографії викладачів та вихованців кафедри етнології Львівського університету „Волинь: історико-етнологічні нариси“ (2023);

— історикографічні студії, в центрі яких стояла діяльність Етнографічної комісії НТШ (1898—1940 рр.), розуміння історичного значення якої для української науки він вивів на якісно новий рівень. Результатом багаторічних пошуків стали кілька десятків окремих наукових розвідок, численні статті в „Енциклопедії НТШ“ (т. 1—5) та дві останні індивідуальні монографії вченого („Народознавчі студії в Науковому товаристві імені Шевченка (1895—2020): Статті та матеріали“ (2022) та „Філарет Колесса і Наукове товариство імені Шевченка у Львові“ (2023).

М. Глушко став одним із перших членів Етнографічної комісії відродженого в Україні НТШ. У 1990—1992 рр. — її секретар, 1992—2008 рр. — голова, з 1996 р. — член Президії Товариства, а також член редколегії окремих томів „Записок НТШ. Праці Секції етнографії і фольклористики“ (Т. ССXXX, ССXLII, ССLIX) та „Вісника НТШ”, учасник багатьох науково-організаційних заходів Товариства. У 2005 р. на пропозицію Секції етнографії і фольклористики його обрано дійсним членом НТШ.

Чимало уваги М. Глушко приділяв фаховій підготовці молодих етнологів, багатьом із них він відкрив двері у науку. Під його керівництвом дисертаційні дослідження захистили 7 кандидатів наук/докторів філософії. Також він був науковим консультантом одного доктора історичних наук. Багато етнологів, у яких М. Глушка офіційно не був науковим керівником, з гордістю називають своїм учителем за значний внесок у їхнє професійне зростання.

За понадсорокарічний період наукової та педагогічної праці М. Глушко посіяв на вдячному та плідному ґрунті багато зерен, що їх не порахувати дослідникам біографії та наукової спадщини вченого, адже ці зерна проросли у працях численних учнів, багатьох інших українських етнологів і представників суміжних дисциплін.

Ігор ГІЛЕВИЧ

ЗМІСТ

Україна в умовах російської агресії

Російсько-українська війна — війна ідентичностей.— Степан Гелей	1
Шляхетний син Зеленого Клину.— Сергій Лащенко	16
І вижити, і перемогти.— Сергій Лащенко	18
Документальний фільм „20 днів у Маріуполі“ відзначений кінопремією „Оскар“.— Галина Ярема	20

З поточного життя НТШ

150 років Науковому товариству ім. Шевченка.— Редакція	21
Перша сесія канадських відзначень 150-річчя НТШ та 75-річчя НТШ в Канаді.— Уляна Плавущак Підзамецька	28
Засідання Ради Наукового товариства ім. Шевченка.— Редакція	33
Зустріч членів НТШ і представників Львівської Архиепархії УГКЦ зі споминами у пам'ять Патріарха Любомира Гузара (з нагоди закінчення року його 90-ліття).— Роман Пляцко	34
Урочиста академія з нагоди ювілею Почесного члена НТШ Олександри Сербенської.— За матеріалами пресцентру ЛНУ ім. Івана Франка	35
Урочиста академія з нагоди 210-х роковин від народження великого українського поета Тараса Шевченка.— Олександра Кендус	36

Статті та повідомлення

„Плугатарі з плугами йдуть...“: загадка одного рядка.— Лариса Бондар ..	38
Вічний Шевченко.— Михайло Гнатюк	40
Творчість Тараса Шевченка — життєдайне джерело української національної ідеї.— Василь Лизанчук	42
„Мемуари Анни Франко-Ключко „Іван Франко і його родина“ (видання, рецепція, полеміка).— Наталія Тихолоз	44
Не валити Богдана Хмельницького, а виконувати його заповіт!— Володимир Сергійчук	52
Любий доктор Арріета, або медицина і медики в житті і творчості маестро Франсиско (Історія медицини крізь призму мистецтва).— Олександр Кіцера	55

З архівної полиці

Ініціативна група вчених Львова з відродження Наукового товариства ім. Шевченка (1988—1989). Спогад (минає 35 років від часу відновлення НТШ в Україні).— Олег Купчинський	61
--	----

Наші славні НТШівські ювіляри

Олександра Сербенська.— Василь Лизанчук	67
Петро Вольвач.— Роман Пляцко	69

Огляди нових книжок, рецензії

П'ятитомник праць Олега Купчинського. Студії з історії української мови та ойконімії. Вибрані статті та матеріали.— Львів, 2011.— 468 с.— (Українознавча наукова бібліотека НТШ. Ч. 28); Прикладна архівістика та спеціальні історичні дисципліни. Вибрані статті та матеріали.— Львів, 2011.— 756 с.— (Українознавча наукова бібліотека НТШ. Ч. 29); Відомі та маловідомі постаті національної науки й культури. Вибрані статті та повідомлення.— Львів, 2011.— 666 с.— (Українознавча наукова бібліотека НТШ. Ч. 31); Наукове товариство ім. Шевченка: дослідження, матеріали. Вибрані статті та повідомлення.— Львів, 2013.— 492 с.— (Українознавча наукова бібліотека НТШ. Ч. 37); Видатні особистості української і закордонної науки й культури XIX — початку XXI сторіч. Вибрані статті та матеріали.— Львів, 2022.— 588 с.— (Українознавча наукова бібліотека НТШ. Ч. 51).— Андрій Фелонюк	70
Легкий М. Проза Івана Франка: поетика, естетика, рецепція в критиці / ДУ „Інститут Івана Франка НАН України“; Львівський національний університет імені Івана Франка.— Львів, 2021.— 608 с.— Михайло Гнатюк	72
Ірина Гах. Дам'ян Горняткевич: життя і творчість / Львівська національна академія мистецтв, кафедра монументального живопису.— Червоноград: ЮЕКС, 2023.— 134 с., портр., іл.— Іван Сварник	75
Михайло Глушко. Народознавчі студії в Науковому товаристві імені Шевченка (1895—2020): Статті та матеріали.— Львів: НТШ, 2022.— 664 с.— (Серія: Українська наукова бібліотека НТШ. Ч. 52).— Оксана Кузьменко	77

Конференції, симпозіуми, академії

Хроніка наукових і громадсько-культурних подій: Андрій Сова, Ганна Дидик-Меуш, Андрій Фелонюк, Сергій Семів	80
---	----

Наші втрати

Василь Похмурський.— За матеріалами Фізико-механічного інституту ім. Г. В. Карпенка НАН України	84
Пам'яті Богдана Остафійчука.— Василь Мойсишин	84
Валентин Скальський.— За матеріалами Фізико-механічного інституту ім. Г. В. Карпенка НАН України	86
Сіяч на ниві української етнології.— Ігор Гілевич	86

„ВІСНИК НТШ”

Інформаційне видання Світової ради Наукових товариств ім. Шевченка. Інформує про життя Товариства в Україні та діаспорі. Популяризує здобутки незалежної української науки. Змагає до відновлення історичної пам'яті, акумульованої в творчості національної еліти минулих поколінь. Виступає речником духовного відродження Галичини та усієї України, розбудови інтелектуальних сил українського народу в душі традиції, яка плекалася в Товаристві упродовж XIX і XX століть.

Часопис засновано в березні 1991 р.

Реєстраційне свідоцтво:

ЛВ № 089 від 28 лютого 1994 р.

Відповідальний редактор:

Степан ГЕЛЕЙ

Редакційна колегія:

Борис БІЛИНСЬКИЙ,
 Михайло ГЛУШКО, Галина ГРИНЬ, Юрій ДИБА, Микола ЖЕЛЕЗНЯК, Анатолій КАРАСЬ, Олег КУПЧИНСЬКИЙ, Роман КУШНІР, Микола ЛИТВИН, Роман ПЛЯЦКО, Леонід РУДНИЦЬКИЙ, Ростислав СТОЙКА, Андрій ФЕЛОНЮК

Мовний редактор:

Галина ОСТЮК

Технічний редактор:

Владислав БАРТОШЕВСЬКИЙ

Комп'ютерна коректура:

Надія ОЛІЙНИК

Адреса редакції:

79013, Львів,
 вул. Ген. Чупринки, 21

Адреса для листування:

79005, Львів, вул. Винниченка, 24
 Телефони: (032) 276-51-55,
 (032) 276-04-97
 e-mail: ntshoffice@gmail.com
 http://www.ntsh.org

Підписано до друку 28.03.2024.

Формат 60 × 84 1/8.

Умов. друк. арк. 10,23.

Тираж 100 прим. Ціна договірна